

Брятко Анатолій Андрійович

*кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту*

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Briatko Anatoliy

*Candidate of Economic Sciences,
Lecturer of the Department of Management
Petro Mohyla Black Sea National University
ORCID: 0009-0006-6887-8284*

DOI: 10.25313/2520-2294-2025-7-11189

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЦІЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

PREREQUISITES AND GOALS OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL GEOPOLITICAL TRANSFORMATION

Анотація. Вступ. У статті досліджуються ключові передумови та визначаються стратегічні цілі розвитку національної економіки України в умовах глибокої та динамічної глобальної геополітичної трансформації. У контексті повномасштабної війни, руйнування міжнародного безпекового порядку, активізації політики економічного націоналізму в світі та загострення конкуренції за ресурси, питання стійкого функціонування українського національного господарства набуває виключної актуальності. Автор акцентує увагу на необхідності комплексного перегляду економічної моделі, що домінувала в попередні десятиліття, з урахуванням нових викликів: військової агресії, вимушеного переміщення населення, втрати промислових потужностей, обмеженого доступу до зовнішнього капіталу та потреби в прискореній модернізації інфраструктури.

У роботі розкрито вплив геополітичного чинника на структурну перебудову економіки, трансформацію зовнішньоекономічних зв'язків, зміну векторів інтеграційної політики. Обґрунтовано, що національна економічна політика повинна поєднувати гнучкість адаптації до глобальних змін із орієнтацією на довгострокові пріоритети: енергетичну незалежність, цифрову економіку, технологічний суверенітет, розвиток критичної інфраструктури та локалізацію виробництва.

Особливу увагу приділено формуванню стійких інститутів, здатних реагувати на багатоаспектні ризики, включаючи політичні, фінансові, екологічні та безпекові. Особливо підкреслюється роль міжнародної допомоги, участі в глобальних програмах реконструкції, ефективного використання інвестиційних ресурсів та запровадження інноваційно-промислової політики. Запропоновано концептуальні рамки оновленої моделі економічного розвитку, що враховує адаптивність, інклюзивність і збалансованість.

Мета. Метою статті є обґрунтування цілей і завдань розвитку національної економіки України в умовах глобальної геополітичної трансформації, а також виокремлення ключових передумов та чинників, які визначають вектор і характер економічної адаптації країни.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання економіки; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині економічного регулювання, стійкого зростання, мобілізаційної економіки; 3) аналітичні доповіді міжнародних інституцій, статистичні дані Держстату України.

У дослідженні застосовано методи системного аналізу, порівняльного аналізу, економічного моделювання та прогнозування на основі макроекономічних індикаторів, формалізації, аналізу та синтезу, логічного узагальнення результатів.

Результати. На основі аналізу визначено основні зовнішні та внутрішні передумови економічного розвитку України. Сформульовано стратегічні цілі: підвищення економічної безпеки, розвиток критичної інфраструктури, цифровізація, енергетична незалежність та інтеграція у глобальні ланцюги вартості через переорієнтацію експорту. Визначено необхідність реформування державного управління, модернізації промисловості та підвищення інвестиційної привабливості.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку механізмів реалізації цілей, оцінку ризиків і формування адаптивних сценаріїв розвитку з урахуванням зміни геополітичного середовища. Особливу увагу слід приділити питанню фінансової стійкості, відбудови інституцій та ролі науки в економічному відновленні.

Ключові слова: національна економіка, геополітична трансформація, економічна безпека, економічна стратегія, адаптація, відновлення.

Summary. Introduction. The article explores the essential prerequisites and strategic goals for the development of Ukraine's national economy under conditions of ongoing global geopolitical transformation. Against the backdrop of a full-scale war, the breakdown of the international security order, the rise of economic nationalism, and intensified global competition for resources, the issue of ensuring sustainable economic functioning becomes increasingly urgent. The author emphasizes the need for a comprehensive review of Ukraine's prevailing economic model in response to new challenges: military aggression, mass displacement, loss of industrial capacity, restricted access to capital markets, and the urgent need for infrastructure modernization.

The study highlights the geopolitical factor's impact on the structural reorganization of the economy, transformation of foreign trade relations, and shifts in integration policy orientation. It is argued that national economic policy must combine flexibility in adapting to external changes with a focus on long-term strategic priorities: energy independence, digital transformation, technological sovereignty, development of critical infrastructure, and reshoring of strategic industries.

Particular emphasis is placed on the development of resilient institutions capable of responding to multifaceted risks, including political, financial, environmental, and security-related. The role of international aid, participation in global reconstruction initiatives, efficient use of investment capital, and the implementation of innovation-oriented industrial policy is analyzed in detail. Conceptual frameworks for a renewed development model are proposed, prioritizing adaptability, inclusiveness, and macroeconomic balance.

Purpose. The purpose of the article is to justify the goals and objectives of Ukraine's national economic development under conditions of global geopolitical transformation and to identify the key prerequisites and factors shaping the direction and nature of the country's economic adaptation.

Materials and Methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal support for economic regulation; 2) works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research in the field of economic regulation, sustainable growth, mobilization economics; 3) analytical reports of international institutions, statistical data of the State Statistics Service of Ukraine.

The study uses the methods of system analysis, comparative analysis, economic modeling and forecasting based on macroeconomic indicators, formalization, analysis and synthesis, and logical generalization of results.

Results. Based on the analysis, the main external and internal prerequisites for Ukraine's economic development have been identified. Strategic goals have been formulated, including enhancing economic security, developing critical infrastructure, advancing digitalization, achieving energy independence, and integrating into global value chains through export reorientation. The study outlines the need for public administration reform, industrial modernization, and improved investment attractiveness.

Discussion. Further research should focus on the development of implementation mechanisms, risk assessment, and the formulation of adaptive development scenarios in response to shifting geopolitical conditions. Special attention should be paid to financial resilience, institutional recovery, and the role of science in economic rebuilding.

Key words: national economy, geopolitical transformation, economic security, economic strategy, adaptation, recovery.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки супроводжується масштабними геополітичними зрушеннями, що формують нові виклики для національних економік, особливо таких, що перебувають у стані збройного конфлікту та системної трансформації. Україна як держава, що з 2022 року веде повномасштабну війну, зазнає багатовекторного тиску: руйнування інфраструктури, зміна логістичних ланцюгів, втрати виробничих потужностей, масова міграція населення, розрив традиційних торговельних зв'язків та потреба у глибокій перебудові економічної моделі. Водночас глобальні процеси створюють передумови для перегляду стратегічних орієнтирів національного розвитку. У таких умовах особливої ваги набуває питання визначення нових цілей економічного зростання, здатних забезпечити не лише післявоєнну відбудову, а й довгострокову стійкість, адаптивність і конкурентоспроможність національного господарства. Необхідно враховувати

не лише внутрішні обмеження й структурні проблеми економіки, а й вплив зовнішніх чинників. У цьому контексті постає потреба у науковому аналізі передумов та обґрунтуванні стратегічних цілей економічного розвитку України, що відповідатимуть новій гео економічній реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання економічного розвитку в умовах глобальних трансформацій активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Теоретичні засади адаптації національних економік до змін зовнішнього середовища розглядаються у працях Й. Шумпетера, Д. Родріка, А. Сенна, М. Кастельса, де акцент зроблено на інституційних змінах, інноваціях і соціальних наслідках глобалізації. В українському науковому дискурсі варто відзначити дослідження О. Амоші, З. Варналія, А. Гальчинського, В. Геєця, І. Лукінова, які аналізували структурні виклики української економіки, її інвестиційний потенціал,

енергетичну безпеку та особливості інтеграції у світовий простір.

У період після 2022 року зростає кількість робіт, присвячених питанням економічної стійкості в умовах війни (зокрема, аналітика НБУ, Центру економічної стратегії, KSE, VoxUkraine) [4–6; 10–12]. Однак більшість досліджень зосереджуються на оперативній оцінці втрат і фінансових потреб відновлення, не приділяючи достатньої уваги стратегічному переосмисленню цілей розвитку національної економіки у довгостроковій перспективі. Таким чином, актуальним залишається питання комплексного аналізу передумов та формування цілей економічної політики, адаптованої до нової геополітичної архітектури світу.

Мета. Метою статті є обґрунтування цілей і завдань розвитку національної економіки України в умовах глобальної геополітичної трансформації, а також виокремлення ключових передумов та чинників, які визначають вектор і характер економічної адаптації країни.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання економіки; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині економічного регулювання, стійкого зростання, мобілізаційної економіки; 3) аналітичні доповіді міжнародних інституцій, статистичні дані Держстату України.

У дослідженні застосовано методи системного аналізу, порівняльного аналізу, економічного моделювання та прогнозування на основі макроекономічних індикаторів, формалізації, аналізу та синтезу, логічного узагальнення результатів.

Виклад основного матеріалу. На початку 2020-х років світова система ввійшла у фазу «поліцентричної нестабільності», в якій водночас відбуваються процеси деглобалізації, фрагментації торговельних режимів, інституційної кризи глобального управління, трансформації безпекових альянсів та відродження конкуренції цивілізаційних моделей. Світ, побудований на принципах неоліберального глобалізму, втрачає свою однополюсну логіку. Розпад довгих ланцюгів постачання (supply chain decoupling), санкційна політика щодо авторитарних держав, зміна енергетичної архітектури, дедоларизація частини міжнародної торгівлі — усе це веде до формування регіональних економічних блоків, що орієнтовані на безпекову кооперацію, а не виключно на ефективність [12].

Станом на початок 2025 року переважно три ключові тренди визначають геоekonomічну реальність: — системне протистояння США та Китаю не лише в торгівлі, а й у сфері штучного інтелекту, мікроелектроніки, впливу на фінансові інститути та логістичну інфраструктуру. Протягом 2022–2023 рр. понад 1 200 компаній зі США були змушені перерозподілити свої інвестиції в регіони

Індо-Тихоокеанського басейну, що спровокувало хвилю перенесення виробництва до Індії, В'єтнаму, Мексики [8];

- енергетичний реванш геополітики: енергетика перестала бути лише ринком — вона стала зброєю. Вторгнення Росії в Україну супроводжувалося спробами енергетичного шантажу Європи, що призвело до радикальної трансформації енергополітики ЄС — від диверсифікації імпорту до стратегії енергетичного суверенітету (REPowerEU) [7];
- реіндустріалізація глобального Заходу: після пандемії COVID-19 і на фоні війни в Україні відбулося глибоке переосмислення політики «аутсорсингу виробництва», особливо в критичних галузях (фармацевтика, чипи, військова техніка), що стимулювало політику re-shoring/near-shoring — повернення виробництва до геополітично безпечних зон.

У такому середовищі роль національної економіки змінюється: вона вже не розглядається як самодостатній простір, керований внутрішніми пріоритетами, а як структурний елемент глобальних альянсів, інструмент політичного впливу, безпековий актив або вразливість. У цьому контексті Україна не просто потерпає від геополітичної нестабільності — вона перетворюється на її вузлову точку: одночасно поле битви, полюс солідарності Заходу, об'єкт підтримки, лабораторія відбудови, транзитна держава та потенційний економічний партнер ЄС у післявоєнному перебалансуванні континенту.

Важливим є також те, що Україна у воєнних умовах є об'єктом тестування нової моделі глобальної допомоги — не лише у формі гуманітарних чи оборонних поставок, а через запуск платформ довгострокової економічної співпраці. Програму Ukraine Facility, затверджену ЄС у 2024 році, передбачено обсягом у 50 млрд. євро на 4 роки — як механізм макрофінансової стабілізації, структурних реформ та модернізації [10]. Це свідчить про формування нової моделі стратегічного партнерства, у межах якої Україна стає не лише реципієнтом допомоги, а і фіскальною, інфраструктурною, логістичною і технологічною ланкою континентальної безпеки.

Окрему роль у цій трансформації відіграє категорія економіки безпеки: економіка перестає бути простором добробуту і переходить у статус інфраструктури виживання — з акцентом на резервування, автономність, технологічну суверенність і контроль за критичними ланцюгами постачання. Український кейс показав, що економіка може і повинна працювати навіть у зоні бойових дій, за умови гнучкого управління, активної цифровізації (Diia, Prozorro), державного партнерства з бізнесом (ОПК, логістика, ІТ), а також чітко структурованої міжнародної координації.

Таким чином, глобальна геополітична трансформація створює одночасно і екзистенційний ризик, і вікно можливостей [6, с. 180]. Від здатності України інтегруватися у нову геоekonomічну архітектуру

залежить не тільки стійкість національного господарства, але й її політична суб'єктність, конкурентоспроможність і місце в майбутньому багатоплярному світі. Власне тому економіка України вже сьогодні має проектуватись не як відкрита ринкова система у класичному розумінні, а як динамічна, мобілізаційно-гнучка економіка стратегічного позиціонування, здатна реагувати на виклики, формувати союзи та бути джерелом сили у новій системі координат глобального порядку.

Після початку повномасштабної збройної агресії Росії в лютому 2022 року Україна перестала бути периферійною державою у системі глобальних економічних зв'язків — вона опинилася в епіцентрі регіонального та глобального переформатування, у якому стикаються інтереси безпекових блоків, світових енергетичних сил, інституцій транснаціонального розвитку та національних політик модернізації. Проте ключ до осмислення перспектив української економіки полягає не лише в аналізі зовнішніх чинників, а насамперед у виявленні внутрішніх передумов, які визначають здатність країни трансформуватися, адаптуватися і проектувати майбутнє.

Першою і найвизначальнішою внутрішньою передумовою є війна як структурний шок, що порушив усі основи попередньої економічної парадигми. Втрата до 30% ВВП у 2022 році, падіння експорту на понад 35%, знищення понад 160 тис. об'єктів інфраструктури, втрата понад 5 млн. робочих місць — усе це не є лише кризовими параметрами, а індикаторами глибокої трансформації. Війна вивела економіку України зі стану інерційного реформування і змусила перейти до режиму швидкої адаптації, динамічного балансування та інституційного переосмислення пріоритетів [11].

У відповідь на цей шок відбулася просторова реконфігурація економіки, яка істотно змінила господарський ландшафт країни. Якщо до 2022 року промислове ядро України було зосереджене на сході (Донецька, Луганська, Запорізька області), то після 2022 року основні точки економічного тяжіння почали формуватися у тилкових регіонах — Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській, Тернопільській областях. Водночас внутрішня релокація підприємств, зміна логістичних маршрутів і демографічні переміщення сформували економіку багатоядерної адаптації, де регіони з різною динамікою мають відмінні функції: тил — як виробничо-соціальний центр; фронт — як зона критичної підтримки; прифронтові території — як об'єкти пріоритетного відновлення.

Другою ключовою внутрішньою передумовою є інституційна мобілізація. Українська держава продемонструвала унікальну здатність до функціонального реагування на кризу: адаптація бюджетного процесу, створення електронних платформ управління (eRecovery, Diia), дерегуляція у сфері податків, запровадження програм релокації бізнесу. Одночасно Національний банк України забезпечив відносно

фінансову стабільність шляхом фіксації обмінного курсу, запровадження валютного контролю та інструментів підтримки банківської ліквідності. Усі ці елементи формують нову архітектуру кризового управління, що базується на комбінації централізації стратегічних рішень і децентралізації оперативних функцій.

Третьою важливою передумовою є цифрова трансформація держави, яка не просто дозволила забезпечити елементарну керованість, а й стала основою для нової економічної інфраструктури. Платформи Diia (Дія), ProZorro, Diia.Business (Дія.Бізнес) [2, 3, 9] стали інструментами не лише обліку, реєстрації та закупівель, а механізмами прозорого перерозподілу ресурсів, комунікації з бізнесом і прогнозного планування.

Четверта складова — морально-суспільна мобілізація, яка набуває форми економіки відповідальності. Понад 1,5 млн. українців беруть участь у волонтерських або благодійних ініціативах, десятки тисяч ФОПів забезпечують фронт, ремонт техніки, логістику, зв'язок [1]. Це означає, що економіка України стала політично усвідомленою, вона працює не лише заради прибутку, а як форма національного спротиву. Такий морально-ціннісний вимір господарства є унікальним для сучасних економік і вимагає переосмислення ролі індивідуальної мотивації в рамках макроекономічних моделей.

П'ятою передумовою є переосмислення ролі безпеки в економічному плануванні. Війна змінила інституційну логіку функціонування підприємств і уряду: тепер у центрі — не прибуток, а безпека функціонування, резервування, адаптивність до шоків. Бізнес почав будувати не лише за прибутком, а й за критеріями живучості: наявність генераторів, розосередженість потужностей, гнучка логістика, партнерство з місцевою владою. Це інституційна мікростійкість, яка в масштабі формує новий контур національного господарства.

Отже, внутрішні передумови трансформації економіки України мають не лише кризовий, а й структурно-мобілізаційний характер. Вони свідчать про перехід від інерційної пострадянської економіки до системи воєнно-мобільного типу, в якій відбувається злиття безпекового, технологічного, соціального і морального виміру господарювання. Ця система вже сьогодні є прототипом посткризової економіки нового покоління, орієнтованої на адаптивність, цифрову інфраструктуру, регіональну гнучкість і солідарні механізми відновлення (табл. 1).

Таблиця 1 демонструє, що внутрішні передумови трансформації в умовах війни є не лише реактивними механізмами, а й фундаційними процесами, що формують нову архітектуру економіки України — з ознаками мережевої стійкості, децентралізованої мобільності та цифрової керованості.

Умови повномасштабної війни Російської Федерації проти України змінили не лише траєкторію

Таблиця 1

**Внутрішні передумови економічної трансформації України в умовах війни:
системний аналіз**

Характер передумови	Економічні прояви	Структурні наслідки	Системний ефект	Потенціал подальшого розвитку
1. Війна як структурний шок	Падіння ВВП, втрати інфраструктури, зниження експорту, скорочення робочих місць	Розрив економічних зв'язків, згорання інвестицій, зсув у внутрішнє споживання	Активізація антикризових механізмів, потреба у новій економічній архітектурі	Створення моделі мобілізаційної економіки з потенціалом до реконструкції
2. Просторова реконфігурація	Релокація бізнесу, концентрація активності у тилкових регіонах	Диспропорції між регіонами, зростання локального переважання	Формування нового господарського ландшафту на західному і центральному векторах	Перехід до багатоядерної регіональної моделі розвитку
3. Інституційна мобілізація	Спрощення регулювання, нові цифрові сервіси, релокація підприємств	Зміна ролі держави — від арбітра до координатора	Створення нової функціональної моделі публічного управління	Інституційна модернізація через кризову адаптацію
4. Цифрова трансформація	Розгорання платформ Dіia, Prozorro, eRecovery	Інтеграція цифрових сервісів у фіскальне, податкове, соціальне адміністрування	Зниження трансакційних витрат, зростання прозорості	Формування цифрового суверенітету як нової інфраструктури управління
5. Суспільна солідарність	Волонтерство, самофінансування армії, ініціативи громад	Зростання участі громадян у господарському процесі	Формування елементів «економіки відповідальності»	Інституціоналізація волонтерства та соціального капіталу у публічних політиках
6. Безпекова переорієнтація	Фокус на виживання підприємств, резервування потужностей, критична логістика	Перехід від прибутку до живучості як критерію ефективності	Розвиток економіки з елементами воєннопromислової платформи	Створення інфраструктури для стійкості, резервного дублювання та автономії

Джерело: узагальнено автором

внутрішнього економічного розвитку, але й фундаментальні координати зовнішньої економічної інтеграції. Питання геоекономічного курсу втратило гіпотетичний характер і перетворилося на екзистенційну вісь економічної суб'єктності держави. У цьому контексті зовнішньополітичні орієнтири України виступають не просто формальними рамками співпраці з міжнародними організаціями, а стратегічними формотворчими чинниками її економічного ландшафту, які задають контури відбудови, доступ до ринків, параметри фінансової стійкості та інституційної модернізації.

Центральним вектором стала інтеграція до Європейського Союзу, яка в умовах війни отримала не лише декларативне, а й реальне інституційне наповнення. Надання Україні статусу країни-кандидата до ЄС у 2022 році, а також ухвалення політичного рішення щодо початку перемовин про повноправне членство сформували асоціативну модель глибокого зближення, що передбачає імплементацію понад 70% *acquis communautaire* до національного правового і економічного середовища. У межах реалізації Угоди про асоціацію вже запроваджено зони преференційної торгівлі, інтегровано Україну до Європейської енергетичної спільноти, підключено до митної платформи NCTS (New Computerised Transit System) [4].

Паралельно Україна стала учасником низки регіональних ініціатив, які формують нову стратегічну рамку кооперації. Так, «Люблінський трикутник» (Україна-Польща-Литва) перетворюється на платформу координації економічної, енергетичної та оборонної взаємодії в межах Східної Європи. Ініціатива «Асоційованого тріо» (Україна-Грузія-Молдова) має на меті синхронізацію з європейськими політиками в частині цифровізації, зеленого переходу, управління кордонами. Нарешті, «Кримська платформа» формує не лише безпековий порядок денний, а й майбутню логіку відновлення півдня України як критичного транспортного і логістичного регіону.

Значну роль у формуванні економічної стратегії відіграють і трансатлантичні відносини, які активізувалися після 2022 року. Ухвалення численних пакетів фінансової допомоги з боку США, Канади, Великої Британії, а також координація на рівні G7 (Platform for Ukraine's Recovery) формують інфраструктуру довгострокового фінансового супроводу України, а тому є не лише інструментом стабілізації, а й зовнішнім архітектором інституційних реформ, оскільки фінансування здійснюється на основі індикаторів *good governance*, публічних закупівель, верховенства права, бюджетного контролю.

Водночас зовнішня політика України в умовах війни демонструє стратегічну диверсифікацію, що

виявляється у посиленні співпраці з державами Глобального Півдня, Близького Сходу, Латинської Америки, Африки. Цей вектор є реакцією на ризики перенавантаження західних донорів та прагнення України закріпитися у новій конфігурації багатопольярного світу, де присутність у Південних регіонах означає доступ до нових ринків, голосів у міжнародних організаціях та джерел критичної сировини. Візити Президента України до Саудівської Аравії, Індії, Індонезії та країн Африки у 2023–2024 роках — це частина дипломатії економічного партнерства, яка доповнює класичну безпекову логіку.

Ключовим елементом зовнішньополітичного позиціонування стає глобальна солідарність як економічний ресурс. Йдеться не лише про допомогу, а про включення України до стратегічних проєктів, як: Energy Resilience for Ukraine (з ЄС і Норвегією), Grain From Ukraine (з країнами Африки), міжнародна координація відновлення. Це перетворює Україну на простір кооперативної модернізації, у якому економічна політика формується не в ізоляції, а в партнерстві з міжнародними донорами, регіональними платформами і глобальними акторами розвитку.

Таким чином, зовнішньополітичні орієнтири України формують не зовнішнє тло, а внутрішню логіку економічної трансформації. Вони задають

параметри доступу до ресурсів, ринків, технологій, а також визначають темпи і вектори інституційних змін. Саме тому зовнішня політика України має розглядатися як стратегічна інфраструктура економічного зростання, що інтегрує національне господарство у нову архітектоніку глобального розвитку на правах суб'єкта, а не лише реципієнта (табл. 2).

Таблиця 2 ілюструє, що зовнішньополітична інтеграція України — це не лише альянси чи дипломатичні декларації, а реальні механізми структурної економічної перебудови, що забезпечують ресурсну, технологічну, ринкову і фінансову стійкість в умовах війни та поствоєнного відновлення.

Сучасний етап розвитку України позначений необхідністю вибудови системної державної економічної стратегії, яка здатна синхронно реагувати на короткострокові зовнішні виклики та забезпечувати умови для довготривалого економічного зростання в умовах стратегічної нестабільності. Така стратегія перестає бути лише нормативною декларацією і трансформується у механізм адаптивного управління розвитком, який базується на постійній оцінці ризиків, оперативній мобілізації ресурсів і гнучкому переформатуванні пріоритетів.

На відміну від класичних стратегій економічного зростання, що переважно орієнтуються на

Таблиця 2

Зовнішньополітичні орієнтири України як системоутворюючі рамки економічного розвитку

Ініціатива / формат	Зміст економічної взаємодії	Інституційний механізм	Передбачувані економічні ефекти
Європейський Союз (асоціація, членство)	Доступ до єдиного ринку, зниження тарифів, технічна гармонізація, фінансування через EU Facility	Угода про асоціацію, план Ukraine Facility (50 млрд. евро), <i>acquis communautaire</i>	Структурна модернізація економіки, посилення конкуренції, технологічне оновлення
Платформа G7 / Ukraine Recovery	Координація допомоги, аудит відновлення, гарантії інвестицій	Ukraine Recovery Platform, URC, EBRD, МВФ	Стабілізація бюджету, зовнішнє фінансування реформ, інституційний тиск
Люблінський трикутник	Регіональна кооперація в енергетиці, логістиці, військовому виробництві	Координаційні ради, тристоронні меморандуми	Поглиблення інтеграції в східно-європейський економічний простір
Асоційоване тріо (UA, GE, MD)	Цифрова трансформація, зелена економіка, стандарти управління	Скоординоване впровадження європейських норм	Підвищення інвестиційної привабливості, ефект масштабування реформ
Кримська платформа	Стратегія реінтеграції південних регіонів, відновлення логістичних центрів	Міжнародна конференція та експертна платформа	Формування довгострокової стратегії економічного відновлення Криму та півдня
Трансатлантична взаємодія	Прямі фінансові гранти, постачання технологій, підтримка ВПК	USAID, DFID, ExIm Bank, OPIC	Посилення оборонного сектору, зростання платоспроможного попиту
Країни Глобального Півдня	Альтернативні ринки, співпраця в агросекторі, логістика, дипломатична підтримка	Двосторонні угоди, дипломатичні візити, експортні ініціативи	Диверсифікація ринків, посилення гео економічної суб'єктності
Міжнародні фінансові інститути (МВФ, СБ)	Програми підтримки платіжного балансу, модернізація держфінансів	Extended Fund Facility, Emergency Response Financing	Забезпечення платоспроможності, формування стійкої фіскальної політики

Джерело: складено автором

параметри ВВП, продуктивності, експорту та інвестицій, сучасна українська модель стратегування змушена інтегрувати парадигму національної безпеки до економічного аналізу. У цьому сенсі стратегія стає гібридною: вона поєднує функції відновлення, стабілізації, структурної модернізації та протидії загрозам. Ключовими її векторами виступають:

- макрофінансова стабілізація через тісну співпрацю з МВФ, ЄС та міжнародними донорами;
- фіскальна децентралізація та підвищення стійкості місцевих бюджетів як основи економічного виживання регіонів, включно з прифронтовими й деокупованими територіями;
- розбудова стратегії інноваційного комплексного відновлення країни та її окремих регіонів. Що орієнтована на довгострокову перспективу та максимальну ефективність новостворених чи переорієнтованих економічних систем;
- модернізація системи економічного управління через інституційне оновлення з акцентом на цифрову прозорість, антикорупційні індикатори та мультиіндикативне бюджетування;
- гнучке стратегічне планування на основі сценаріїв: вперше в новітній історії України, економічна стратегія спирається не на фіксований прогноз, а на сценарну матрицю, що включає три основні вектори: базовий сценарій війни на виснаження, сценарій ескалації, сценарій деокупації з подальшим прискореним відновленням [5].

Усі ці елементи відображають перехід України до адаптивної стратегії економічного управління, що враховує як непередбачуваність зовнішніх умов, так і потребу в інституційній стійкості всередині країни. При цьому формування такої стратегії можливе лише за наявності єдиного центру координації, інтеграції політики в реальному часі, тісної співпраці з міжнародними донорами та використання цифрових платформ моделювання.

Особливе значення у цьому контексті має інституалізація системного ризик-менеджменту у державному секторі: запровадження систем раннього попередження макроекономічних загроз, щомісячне оновлення індексу економічної активності, розвиток блокчейн архітектур контролю надходжень та видатків бюджету в режимі реального часу.

Таким чином, роль державної економічної стратегії полягає не лише у нормативному прогнозуванні розвитку, а у створенні динамічного та живучого каркасу, здатного витримати і трансформуватися під впливом екзогенних шоків. В умовах гібридної війни стратегія — це не лише план, а засіб виживання та відновлення національного господарства.

Отже, державна економічна стратегія України в умовах війни є багатовекторною системою адаптації, у якій взаємодіють не лише макрофінансові інструменти, а й соціально-політичні важелі, просторові проєкції та інституційні інновації. Її ефективність залежить від здатності держави синхронізу-

вати різнорівневі політики, координувати донорські ресурси й формувати управлінську спроможність, орієнтовану на життєстійкість, гнучкість і справедливість.

Повномасштабна агресія Росії проти України виявила структурну вразливість традиційної парадигми національного розвитку, яка базувалася на зовнішній інвестиційній підтримці, експортно-сировинній спеціалізації та залежності від глобальних ринкових коливань. Водночас, війна, як катастрофічний каталізатор, створила вікно можливостей для формування нової парадигми економічного зростання, яка має бути глибоко вкоріненою у принципах безпекової автономії, інституційної адаптивності та інклюзивної модернізації.

Ця нова парадигма передбачає п'ять взаємопов'язаних напрямів системної трансформації:

1. Переосмислення економічної цінності безпеки як фундаментального активу. У новій системі координат саме національна безпека, не лише військова, а й енергетична, продовольча, кібернетична, стає ключовим визначником інвестиційної привабливості, кредитного рейтингу та довіри до інституцій. Це вимагає інтеграції ризик-аналізу до всіх фаз економічної політики: від бюджетного планування до регіонального розвитку.

2. Стратегічна індустріалізація та перехід до критичних технологій. Станом на 2024 рік значна частина українського промислового потенціалу зосереджено в зонах підвищеної воєнної небезпеки або в тимчасово окупованих територіях. Новий розвитковий вектор має спрямовуватись на стимулювання виробництва в тилкових регіонах, розвиток оборонно-промислового комплексу, біотехнологій, агроінновацій і зеленої енергетики, що формуватимуть основу національного економічного ядра.

3. Формування економіки стійкості (resilience economy), що базується на принципах гнучкості, децентралізації, регіональної мобільності та цифрової керованості. Це передбачає перехід від ієрархічних вертикалей управління до мережових структур економічного саморегулювання, використання big data, штучного інтелекту, блокчейн рішень в управлінні публічними фінансами.

4. Інтеграція у західну систему економічної кооперації. Ідеться не лише про формальну євроінтеграцію, а про повноцінне включення до політик ЄС з енергетичної солідарності, оборонно-промислової кооперації, цифрової економіки (напр., участь у Digital Europe Programme). Це створює інституційне поле для набуття статусу фронтирної держави Європи, яка не тільки захищається, але і задає нові стандарти стійкого розвитку.

5. Переорієнтація парадигми зростання на людиноцентричну модель. Розвиток людського капіталу, інституціоналізація соціального капіталу, інклюзивність публічних послуг — ключові орієнтири, без яких неможливе довгострокове економічне віднов-

лення. Це передбачає зміщення фокусу від простої фінансової підтримки до інвестицій у освіту, медицину, локальне самоврядування та підприємництво.

Формування нової парадигми неможливе без переосмислення ролі держави. Вона має діяти як архітектор живучої економіки, де регулювання поєднується з довірою, інституції — з цифровою прозорістю, а стабілізаційна функція — з функцією стратегічної модернізації. Йдеться про постпандемічну і поствоєнну модель держави-інтегратора, здатної координувати зусилля бізнесу, громадянського суспільства і міжнародних партнерів.

У цьому сенсі нова економічна парадигма України — це не просто адаптація до війни, а історичний шанс на структурне оновлення, де війна не тільки руйнує, а й формує передумови для переосмислення векторів розвитку, ролі інституцій і значення суверенітету як економічного активу.

Аналіз передумов і цільових орієнтирів розвитку національної економіки України в умовах глобальної геополітичної трансформації засвідчив, що війна проти України виступає не лише руйнівним, а й каталізуючим чинником формування нової парадигми економічної політики. Визначальним для подальшого зростання є усвідомлення багаторівневої природи сучасних викликів, які поєднують у собі військову, економічну, інформаційну та інституційну деструкцію. Сучасна модель розвитку не може ґрунтуватися на засадах довоєнного статус-кво — натомість має бути переорієнтована на живучість, адаптивність і стратегічну автономію.

Особливу роль у забезпеченні економічної витривалості держави відіграє державна стратегія — як інтегративний механізм координації ресурсів, ризиків і реформ в умовах воєнного конфлікту. Водночас трансформаційні процеси мають бути узгоджені з європейським вектором інтеграції, що визначає не

лише нормативні рамки реформ, а й логіку стійкості як ключового критерію економічної дієздатності. Отже, нова економічна парадигма розвитку України має сформуватися як відповідь не тільки на реалії війни, але й як стратегічна основа для повоєнної відбудови, інституційного оновлення та переходу до високотехнологічної, безпечної й інклюзивної економіки майбутнього.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У ході дослідження встановлено, що національна економіка України опинилася в умовах безпрецедентної турбулентності, зумовленої не лише війною, а й системними глобальними геополітичними зрушеннями. Визначено, що традиційна експортно-сировинна модель економіки вичерпала свій потенціал, а подальший розвиток вимагає переорієнтації на моделі стійкого, інноваційного та структурно збалансованого зростання.

Серед ключових передумов оновленої економічної стратегії визначено: потребу в енергетичній автономії, цифровізації, відновленні та локалізації промислових кластерів, розширенні внутрішнього ринку, формуванні економічного патріотизму, а також посиленні ролі держави як стратегічного координатора. Водночас наголошено на необхідності збереження інтеграції в європейський та глобальний економічний простір, формування довгострокових партнерств із міжнародними інституціями.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на поглиблене моделювання сценаріїв економічного зростання України у післявоєнний період з урахуванням ресурсних, людських і технологічних обмежень. З огляду на динаміку світової геоekonomіки, необхідним є також подальший міждисциплінарний аналіз, що враховуватиме політичні, правові, соціокультурні аспекти адаптації української економіки до нових глобальних реалій.

Література

1. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022. 2 Листопада. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (accessed: 01.07.2025).
2. Дія. Бізнес. URL: <https://business.dii.gov.ua/> (дата звернення: 01.07.2025).
3. Дія. Державні послуги онлайн. URL: <https://dii.gov.ua/> (дата звернення: 01.07.2025).
4. Україна на шляху до Митного союзу ЄС: Держмитслужба поділилась основними досягненнями та окреслила амбітні цілі. *Державна митна служба України*. 2025. 11 червня. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-na-shliakh-do-mitnogo-soiuzu-ies-derzhmitsluzhba-podililas-osnovnimi-dosiagnenniami-ta-okreslila-ambitnitsili-2220> (дата звернення: 01.07.2025).
5. Череп А., Лещенко А. Модернізація економіки України в повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-70-68.
6. Яценко О., Завадська Ю., Лиськова Л. Геостратегічне вікно можливостей інноваційно-інвестиційної модернізації України: інституціональне регулювання та організаційно-економічні механізми розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9, № 1. С. 179–188. DOI: 10.36887/2415-8453-2024-1-30.

7. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. REPowerEU Plan. *European Commission*. URL: https://energy.ec.europa.eu/repowereu-plan_en (accessed: 01.07.2025).
8. East Asia Update. *World Bank*. 2023. URL: <https://www.worldbank.org> (accessed: 01.07.2025).
9. Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk> (дата звернення: 01.07.2025).
10. The Ukraine Facility. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/ukraine-facility_en (date of access: 01.07.2025).
11. War Damage Assessment. *KSE Institute*. URL: <https://kse.ua/war-damage> (date of access: 01.07.2025).
12. World Economic Outlook. *IMF*. 2024. April. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (date of access: 01.07.2025).

References

1. Analiz ukraïnskoho volonterstva na osnovi metodolohii novykh sotsialnykh rukhiv [Analysis of Ukrainian volunteering based on the methodology of new social movements]. (2022). *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>.
2. Diia. Biznes. URL: <https://business.diia.gov.ua/>.
3. Diia. Derzhavni posluhy online. URL: <https://diia.gov.ua/>.
4. Ukraina na shliakhu do Mytnoho soiuzu ES: Derzhmytshluzhba podilylas osnovnymy dosiahnenniamy ta okreslyla ambitni tsili [Ukraine on the path to the EU Customs Union: The State Customs Service shared the main achievements and outlined ambitious goals.]. (2025). *Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-na-shliakhu-do-mitnogo-soiuzu-ies-derzhmitsluzhba-podililas-osnovnimi-dosiagnenniami-ta-okreslila-ambitni-tsili-2220>.
5. Cherep A., Leshchenko A. (2024). Modernizatsiia ekonomiky Ukrainy v povoiennyi period [Modernization of the Ukrainian economy in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 70. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-70-68.
6. Iatsenko O., Zavad'ska Yu., Lyskova L. (2024). Heostratehichne vikno mozhlyvostei innovatsiino-investytsiinoi modernizatsii Ukrainy: instytutsionalne rehuliuвання ta orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv [Geostrategic window of opportunities for innovation and investment modernization of Ukraine: institutional regulation and organizational and economic mechanisms for the development of foreign economic activity of agricultural enterprises]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. T. 9, № 1. S. 179–188. DOI: 10.36887/2415-8453-2024-1-30.
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. REPowerEU Plan. *European Commission*. URL: https://energy.ec.europa.eu/repowereu-plan_en.
8. East Asia Update. *World Bank*. 2023. URL: <https://www.worldbank.org>.
9. Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk>.
10. The Ukraine Facility. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/ukraine-facility_en.
11. War Damage Assessment. *KSE Institute*. URL: <https://kse.ua/war-damage>.
12. World Economic Outlook. *IMF*. 2024. April. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>.